

İŞÇİNİN SESİ

ÇEK-AL

Fabrikalardan makine sesinden
önce İşçinin Sesi gelecek!
Yıl:16 Sayı:396

Gün örgütlenme ve
hazırlık günüdür!
11 Haziran 1990

Sosyalizmde devlet ve parti ilişkisi:

BİR GÖVDEDE İKİ KAFA

Gülen Erdilek

Sovyetler Birliği'nin bugün geçirmekte olduğu serüven, burjuvazinin yaymaya çalıştığı tam tersine, Marksizm-Leninizmin doğruluğunu bir kez daha kanıtıyor.

Partimiz, Sovyetler Birliği'nde yapılan tahrifatları, şimdilerde herkesin "işte bu da var" diye söylemesinden yaklaşık on yıl önceden beri söyledi, tarihten ders çıkararak, bu duruma düşmemenin yollarını da gösterdi. Yürükoğlu yoldaşımızın *Yaşayan Sosyalizm ile Sosyalizm ve Demokrasi* kitapları ve çeşitli makaleleri çıktığında, "anti-komünist, anti-Sovyet" diye saldıranlar, şimdi o yazılarda getirilenleri, aynen, hem de kendileri gerçekten anti-komünist, anti-Sovyet konulardan söylüyorlar.

Sovyetler Birliği'nde, devlet, parti ve bunlar arasındaki ilişkiler alanında komünist anlayış uygulanmamıştır. Marksizmin temel sorunlarından biri olan bu konu tepetaklak edilmiştir. Parti, devlet diye ayrı örgütlenmeler kalmamış, tek bir gövde ve bu gövdenin gerektiği yerlerde kullanmak üzere iki kafası olmuştur.

Tarihteki deneyimi ve bugünkü durumu doğru değerlendirmek, devrimi yaptıktan sonra neyi kurmayı amaçladığımızı göstermek açısından önemlidir.

1. Sosyalizmde devlet

Toplumsal işbölümünün, kafa-kol emeği ayrımının, devletin ortaya çıkışı açısından en önemli biçimi kent-kır ayrımı olmuştur. Kentlerin gelişmeye başlaması, yönetim, polis, vergi gibi belediye unsurlarını gerektirmiştir. Bunlar devletin doğuşu ve siyasetin çıkması demektir.

"Bireyin çıkarı ile topluluğun çıkarı arasındaki bu çelişkinin içinden topluluğun çıkarı, bireyin ve topluluğun gerçek çıkarlarından kopuk, devlet olarak aynı zamanda, her zaman ... birinin tüm ötekileri üzerinde egemenlik kurduğu sınıflara dayanan hayali toplumsal yaşam olarak bağımsız bir biçime bürünür." (Marks-Engels, "Alman İdeolojisi", *Seçme Yapıtlar*, 3 ciltlik, İngilizce basım, c.1, s.34-35)

Toplumdaki ortak çıkarı hayali-çarpık şekilde temsil eden devlet, egemen sınıfın üstünlüklerini korur. Toplumun bir bütün olarak resmi temsilcisidir, görülebilir bir örgütlenmede somutlanmıştır. Her dönemde bir sınıfın diktatörlüğüdür.

Komünizmin alt aşaması olan sosyalizmde de devlet varlığını sürdürür. Bu aşamada kapitalizmin çeşitli öğeleri henüz yokolmamıştır. Toplumsal işbölümü ve sınıflar hâlâ vardır. Proletaryanın diğer sınıflar

üzerinde baskısı vardır. Devlet, kapitalizmde nasıl egemen sınıf burjuvazinin diktatörlüğü demekse, sosyalizmde de egemen sınıf proletaryanın diktatörlüğü demektir. Proletarya diktatörlüğünde bütün devletlerde olduğu gibi, hukuk, çalışma disiplini, mahkemeler, iş yasaları, ordu, polis yani baskı aygıtının tüm unsurları vardır. Genel çıkarın yansıması olarak devlet, proletarya için de geçerlidir. Ona karşı da işleyebilir.

Devlet, en başta sınıfsal çelişkileri "düzenlemek", baskı altında tutmak için vardır. "Devlet sınıf çelişkilerinin uzlaşmazlığının ürünü ve belirtisidir. Sınıf çelişkilerinin nesnel olarak uzlaştırılmadığı yerde, zamanda ve ölçüde devlet ortaya çıkar." (Lenin, *Devlet ve Devrim*, Bilim ve Sosyalizm yayınları, s.15)

İşçi devleti (proletarya diktatörlüğü), sınıfların ortadan kalkacağı komünizm aşamasına kadar zorunludur. Bu süreç içinde sınıf savaşımına bağlı olarak çeşitli biçimler alır. Üretim güçlerinin gelişmesi temelinde sınıflar ortadan kalktığı zaman devletin işlevi de biter.

Lenin şöyle diyor:

"... Proletarya diktatörlüğü de sınıf savaşımının sürdüğü bir dönemdir. Sınıflar varolduğu sürece kaçınılmaz olan sınıf savaşımı bu dönemde biçim değiştirir. Sermayenin yıkılmasından hemen sonraki dönemde özellikle keskindir ve özellikle özgüdür. Proletarya siyasal erki ele geçirdikten sonra sınıf savaşımını durdurmaz. Sınıfları kaldırırsa dek sürdürür. Tabii değişik koşullar altında, değişik biçimde ve değişik araçlarla." (Lenin, "Büyük Başlangıç", *Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm*, Bilim ve Sosyalizm yayınları, s.161)

"Devletin tamamen eriyip gitmesinin ekonomik temeli, komünizmin, kafa ile kol emeği arasındaki anti-tezin yok olduğu, dolayısıyla çağdaş toplumsal eşitsizliğin ana kaynaklarından birinin yok olduğu denli yüksek bir gelişme aşamasına ulaşmasıdır." (Lenin, *Devlet ve Devrim*, *Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.25, s.473)

Her devlet ihtiyaçlarına göre çeşitli şekillerde örgütlenir. Örneğin burjuva devleti, çıplak diktatörlük olarak da, burjuva demokrasisi olarak da örgütlenbiliyorsa, proletarya diktatörlüğü de, demokrasi ya da çıplak diktatörlük olarak örgütlenir.

Sosyalizmde devlet yönetimi hâlâ bir uzmanlık alanıdır. Bu durum ancak çoğunluğun yönetime katılımıyla ortadan kalkar. O yüzden proletarya diktatörlüğü çoğunluğun katılımı demek olan demokrasiyi gerektirir. Bir başka deyişle, proletarya diktatörlüğünün en uygun devlet biçimi *aktif yığın demokrasisidir*.

Demokrasi konusunda Lenin şöyle

diyor:

"...Demokrasi olmadan sosyalizm olanaksızdır, çünkü: 1) Proletarya, demokrasi uğrunda savaşım vermek suretiyle sosyalist devrim için hazırlanmazsa sosyalist devrimi yerine getiremez, 2) Utkan sosyalizm, tam bir demokrasi uygulanmadan utkusunu güçlendiremez ve insanlığı devletin sönüp gitmesi aşamasına götüremez." (Lenin, "Emperyalist Ekonomizmin Bir Karikatürü", *Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.23, s.74)

"Sosyalizm ancak, burjuvaziye, yani nüfusun azınlığına karşı şiddeti, demokrasinin tam gelişmesiyle, yani nüfusun tüm yığınının bütün devlet işlerine ve kapitalizmi yoketmenin karmaşık sorunlarına, gerçekten silme katılımını birleştiren proletarya diktatörlüğü *yoluyla* uygulanabilir." (Lenin, *agy*, c.23, s.25)

İşçi devletinin önemli özelliği, burjuva devletinden farklı olarak, yasamanın canlı, işleyen bir organ olmasıdır. Oysa Marks, kapitalizm için "kuvvetlerin ayrılığı" adını verdiği teori ile, yasamanın yaşamda işlemediğini, yürütmenin yasama üzerindeki zaferi ile yönetici bir kliğin oluştuğunu anlatır.

2. Sosyalizmde parti

Sosyalizmde devlet ve sınıflar varolduğuna göre, bunların bir ögesi olan partilerin varlığının da sürmesi gerekir. Komünist partisinin bu süreçte önemi büyüktür. Proletarya diktatörlüğünü kurmak, sürdürmek, sağlamlaştırmak için parti gereklidir. Eskiye karşı savaş sürerken, bir yandan da yeniyi yerleştirme sorunu vardır. Partinin işi, bir anlamda devrim öncesi dönemden daha zordur. Ancak sınıflar ortadan kalktığı zaman partiye gereksinim kalmayacaktır.

Lenin, devrimden üç yıl sonra (1920), parti ilkesini yadsıyanlara karşı *Sol Komünizm* kitabında şunları diyor:

"Komünizm açısından, parti ilkesini yadsımak, kapitalizmin (Almanya'da) iflasının öngünlerinden, komünizmin en aşağı, ya da orta evresine değil, üst evresine sıçramak demektir. Biz, Rusya'da (burjuvazinin iktidardan uzaklaştırılmasından üç yıl sonra), henüz kapitalizmden sosyalizme ya da komünizmin en aşağı aşamasına geçiş yolunda ilk adımlarımızı atmaktayız. Sınıflar varlıklarını sürdürmektedirler ve proletarya iktidara geçtikten *yıllarca* sonra da her yerde varlıklarını sürdüreceklerdir. Bu süre belki köylülerin bulunmadığı (ama buna rağmen küçük mülk sahiplerinin bulunduğu) İngiltere'de daha kısa olacaktır. Sınıfları ortadan kaldırmak, yalnızca büyük toprak sahiplerini ve kapitalistleri kovmak değildir — bizde bu, nispeten kolay oldu — sınıfları ortadan kaldırmak

demek, *küçük* meta üreticilerini de ortadan kaldırmaktır, oysa bunlar *kovulamaz*, ya da ezilemez, bunlarla birlikte yaşamayı öğrenmek zorundayız. Bunlar, ancak çok uzun, yavaş ve dikkatli örgütsel çalışma yoluyla değiştirilebilir ve yeniden eğitilebilirler (ve öyle de yapmak gerekir)... Buna karşı direnebilmek için, proletaryanın *örgütlendirici* rolünü (ki, bu onun *başlıca* rolüdür) başarıyla ve zafere kadar yerine getirmesini gerektiği gibi sağlayabilmek için, proletaryanın siyasal partisi saflarında sert bir merkezi yönetim ve disiplin egemen olmalıdır. Proletarya diktatörlüğü eski toplumun güçlerine ve geleneklerine karşı, kanlı ve kansız şiddete başvuran, barışçı, askeri, iktisadi, eğitici ve yönetsel, inatçı bir savaştır. Milyonlarca ve onmilyonlarca insandaki alışkanlık gücü, en korkunç güçtür. Savaşta çelikleşmiş bir parti olmadan, söz konusu sınıf içinde namuslu olarak ne varsa onun güvenini elde etmiş bir parti olmadan, yığınların havasını izlemeyi bilen ve bunu etkileyebilen bir parti olmadan, bu savaşı başarıyla yürütmek olanaksızdır." (Lenin, *Sol Komünizmin Bir Çocukluk Hastalığı*, Sol Yayınları, s.39-40)

Sınıf savaşımının değişik bir biçim altında sürdüğü komünizmin alt aşaması olan sosyalizmde, parti işçi sınıfının ideolojik-siyasal öncüsüdür.

Partinin işçi sınıfının öncü örgütü olabilmesi için sınıf ile sıkı sıkıya kaynaşması gerekir.

Parti, proletaryanın sınıf birliğinin en yüksek biçimidir. Ama tek örgütü değildir. İşçi sınıfı, sendikalar, kooperatifler, fabrika örgütleri, kadın, gençlik örgütlenmeleri, basın, aklınıza gelebilecek diğer eğitim birlikleri ve en önemlisi devlet örgütüne (tarihten örnek verecek olursak sovyet tipi örgütlenmeye) sahiptir. Parti, Lenin'in "hareket iletici kayışlar" diye adlandırdığı bu örgütlenmelerde çalışma yürütür. Proletaryanın, bu örgütleri kullanmadan, burjuva düzenin yerine sosyalist düzeni getirmesi olanaksızdır.

Parti her dönemde olduğu gibi bu dönemde de hizipçiliğe izin vermez. İrade ve hareket birliği olan (ki disiplin bunlar üzerinde yükselir) parti, proletarya diktatörlüğünü sürdürmede başarı sağlar. Parti, kendi içinde irade birliğini, eleştiri-özeleştiri mekanizmasını ve parti içi demokrasiyi işleterek korur. Öte yanda toplumdaki farklı sınıf ve katmanlara örgütlenme özgürlüğü tanınarak farklı yaşamların partiye sızması sağlanır.

3. Devlet-parti ilişkisi

Komünizmin üst aşamasına ulaşmasında partinin, onun izleyeceği siyasetin büyük rolü vardır ama parti, işçi sınıfının yeni düzeni örgütlemedeki büyük aracı olan devletle

özdeş değildir. Çünkü parti bütün sınıfı kucaklayamaz, sınıfın yerini tutamaz. Parti, önderlik rolünün bütün önemine karşın, sınıfın bir parçasından (en ileri unsurları) başka birşey değildir. *Sosyalizm ve Demok-rasi* kitabında Yürükoğlu yoldaşın anlattığı gibi, partiler devletin izleyeceği siyaseti belirler. Devlet kendisi uygular. Devlet katlarındaki partililer parti üyesi olarak bu işleyişi kolaylaştırır, çabuklaştırır, yaşama daha tam, daha etkin geçmesini sağlar.

Lenin, devlet ile partinin özdeş olmadığını vurgulamıştır. Ama devrimden sonraki yıllarda, bir dönem geldi ki, zorunluluktan, devlet ile partinin çakıştığı alanlar oldu. Daha sonra da Stalin'den itibaren devletle parti, gittikçe artan ölçüde birbirine karıştı.

Sovyet deneyine bakarken, dönemleri, çok partili-tek partili dönem diye ayırmak ve partinin yönetici rolüne, yasama-yürütme organlarının çalışmasına, sosyalizmde anayasanın anlamına değinmek, devlet ile parti ilişkisini anlamak açısından yararlı olacaktır.

3.1. İşçi devletinin ilk yılları (Lenin dönemi) ya da çok parti dönemi

Rusya'da Ekim 1917 devrimiyle proletarya devleti kuruldu. Devrim "tüm iktidar Sovyetlere" sloganı altında gerçekleşti.

İlk olarak 1905 devrim döneminde işçilerin insiyatifıyla kurulan, yıllar geçtikten sonra yine devrim döneminde ortaya çıkan Sovyetlerin, komünist partisiyle bir ilgisi yoktu. Lenin, Sovyet iktidarının, "kararname ya da parti kararıyla kurulmadığını, çünkü *partiler üstü* olduğunu" (Lenin, *Toplu Yapılar*, İng. basım, c.26, s.497) (abc) yazılarında belirtmiştir.

Devlet örgütlenmesi olan Sovyetler ile Bolşeviklerin ilişkisi şöyle olmuştur:

Sağ Sosyalist Devrimciler (Sağ SD) ve Menşevikler devrimden hemen sonraki Sovyet kongresini terk ediyorlar. 2.Sovyet Kongresi'nde yetki Bolşeviklere veriliyor. Ama diğer partiler de faaliyetlerini sürdürüyorlar. Yetki Bolşevikler'e verilmesine rağmen, Bolşevikler Sol Sosyalist Devrimcilerle (Sol SD) hükümette üç bakanlık teklif ediyorlar, ama onlar reddediyorlar.

Aralık 1917'de Sol SD partisi fikir değiştirip, hükümete katılıyor. Aralarında canalıcı önemi olan Tarım Bakanlığı da olmak üzere üç bakanlık alıyor. Almanlar'la Brest-Litovsk antlaşmasının imzalanmasıyla Sol SD'lerin hükümetten çekildikleri Nisan 1918'e kadar bu ortaklık sürüyor. Ondan sonra hükümetten çekiliyorlar ama bakanlık kadrolarında ve Sovyet MYK'sında varlıklarını sürdürüyorlar.

Ardından Sibiryaya, Volga'ya sal-

dıran karşı-devrimci *Çekoslavak isyanına* Sağ SD partisi fiilen katılıyor. Menşevikler de bunu fırsat bilerek başarısız biten bir genel grev örgütüyorlar. Bunun üzerine Haziran 1918 Sovyet MYK'sı, bunları o organdan atıyor. Ama hâlâ partiler yasaklanmıyor.

Ote yandan 1918'de Brest-Litovsk anlaşmasına karşı çıkan Sol SD'ler Almanya ile savaş kışkırtmak amacıyla Alman elçisine suikast düzenleyerek ayaklanıyorlar. Bu eylemlerinden sonra Sovyet MYK'sının kararıyla bu organdan çıkarılıyorlar. Onlar da yasaklanmıyorlar, siyasal örgüt olarak legal yaşamlarını sürdürüyorlar.

1918'de Menşevikler Sovyetleri destekleme kararı alıyorlar. 1921 Kronştat ayaklanmasına kadar bu durum sürüyor. "Kurucu Meclis" ve "Bolşeviklersiz Sovyetler" belgileri altında ortaya çıkan ayaklanma bastırılıyor. Ve partiler, devrim düzenine karşı bu tavırları yüzünden kapatılıyor, liderleri tutuklanıyor.

Bundan sonra tüm iktidarın fiilen Bolşevikler'e geçtiği dönem başlıyor.

Lenin, devrimden önce de, sonra da proletaryanın devletini partiyle eşitlemiyordu. Tam tersine Sovyet düzenini çok partili sistem olarak tasarlıyordu:

"...Yeni devrimin temel ilkesi, *tüm iktidar Sovyetlere*... Rusya'da Sovyet hükümeti dışında bir hükümet olamaz. Rusya'da Sovyet hükümeti kazanılmış ve *hükümetin bir partiden ötekine* geçişi, herhangi bir devrim olmadan, sırf Sovyetlerin kararlarıyla yeni sayıların seçilmesi yoluyla güvence altına alınmıştır." (Lenin, *agy*, c.26, s.304)

Sovyet iktidarına ortak olmanın ölçütü komünist, partili olmak değildi. Bunu şöyle koyuyorlardı:

"Sovyet iktidarı ilkesinden, yani son kongrede sağlanan çoğunluğun iktidarından yana sınıksız duruyoruz. Sovyetlerdeki azınlıkla iktidarı paylaşmayı kabul ettik ve hâlâ ediyoruz, yeter ki o azınlık çoğunluğa bağlılıkla ve namuslu bir biçimde uymaya ve İkinci Tüm Rusya Sovyetler Kongresinin onayladığı, sosyalizme doğru yavaş ama sağlam ve şaşmaz adımları içeren programı uygulamayı yükümlensin." (Lenin, *agy*, c.26, s.308)

Demek ki, yalnızca yasal olarak çeşitli partilerin varlığı sürdürmesi için değil, hatta azınlık iken bile iktidara ortak olabilmek için de aranan tek ölçüt, devrimin kurduğu proletarya devletinin düzenini kabul etmektir. 1921'den sonra Sovyetler Birliği'nde zorunlu olarak tek parti sistemine geçildiğinde, partiler işte bu ilkeyi çiğnemişlerdi. Buna rağmen tutuklananların çoğu sonradan serbest bırakıldı. Sovyetler'de çalışmayı kabul ettiklerini söyleyenler tekrar

çalışmaya başladılar.

Parti disiplini devlet örgütlenmesinde uygulanamazdı. Örneğin; Sol SD partisiyle ortakken, Bolşevikler'in karşı oldukları sosyalizasyon tasarısı Sovyetlerden geçti ve kabul edildi.

Önceleri Bolşevikler'in, Sovyetlerde sayıları düşüktü. Sınıfların, katmanların temsilcileri arasında yürüyen açık kavga sonucunda, Bolşevikler Sovyetler içinde güçlendiler. Ve ülke içindeki partilerin devrim düzenine uymamaları, karşı-devrimci ayaklanmalarda bulunmaları, tek parti sistemine geçişi Sovyetler için zorunluluk durumuna getirdi.

3.2. Lenin'in son yılları ve sonrası, ya da tek parti dönemi

Sınıf mücadelesinde kutuplaşmanın, orta yolların kaybolmasının belirleyici etkisi altında tek parti sistemi doğdu. Tek parti sistemine zorunlu geçiş, çeşitli faktörlerin de işlemesiyle, parti ve devlet organlarının aynışmasını getirdi. İlk yıllarda devlet ile parti gelişmesi paralel giderken, bunlar birbirine yaklaştılar ve sonunda da üst üste bindiler. Devleti ilgilendiren konular parti yönetimine geliyor, orada karar alınıyor ve yürürlüğe giriyordu. Lenin bu zorunlu dönemden rahatsızlığını şöyle vurguluyor:

"Parti ile Sovyet hükümet organları arasındaki ilişki, olması gereken gibi değildir. Formel olarak Merkez Komitesine şikayet etme hakkını kimseye yasaklayamayız, çünkü partimiz ülkedeki tek hükümet partisidir. Ancak her ufak sorunu Merkez Komitesi'ne getirme alışkanlığına da son vermek gerekiyor. Halk Komiserleri Kurulu'nun saygınlığını yükseltmek zorundayız." (Lenin, *Toplu Yapılar*, İng. basım, c.33, s.306-307)

"Hepimiz hemfikiriz ki parti mekanizması Sovyet hükümeti mekanizmasından ayrılmalıdır. Bu korkunç zor bir iştir, yeterince insan yoktur." (Lenin, *agy*, s.33, s.315)

Sosyalist devletin ilk kuruculuk yıllarında, henüz o zaman karşı-devrimci safta olmayanlarla geçirdikleri boğuşmalı, sarsıntılı yılları unutmuyarak Lenin, 1919'da, Sosyalist Devrimcilerle ve Menşeviklerle polemğinde şöyle diyor:

"Tek parti diktatörlüğü kurduğumuz için bizi kınadıkları ve işittiğiniz gibi, sosyalist birlik cephesi önerdikleri zaman şöyle diyoruz: 'Evet, bu tek parti diktatörlüğüdür! Bunun savunuculuğunu yapıyoruz ve bu konumu değiştirmeyiz çünkü o parti, bütün fabrika ve sanayi proletaryasının öncülüğünü onlarca yıl içinde kazanmış partidir.'" (Lenin, "Eğitim İşçileri I. Kongresinde Konuşma", *agy*, c.29, s.535)

Aynı yılda yazdığı, "Kolçak'a Karşı Kazanılan Zaferin Ardından İşçilere ve Köylülere Mektup" başlıklı yazısında da, Lenin, "tek parti diktatörlüğü" eleştirisi getirenlere karşı, tek parti, Bolşevik-Komünist Partisi'nin diktatörlüğü ile işçileri, köylüleri korkutmanın birşey getirmediğini, işçilerin köylülerin, toprak sahipleri, kapitalistlerin diktatörlüğü karşısında işçi sınıfının diktatörlüğünden korkmamayı öğrendiklerini, Bolşevik Partisi'nin işçi sınıfının diktatörlüğünün bugünkü uygulayıcısı olduğunu söylüyor. (Lenin, *agy*, İng. basım, c.29, s.559)

Ama Lenin, "tek parti diktatörlüğünü" açıkça savunduğu dönemde bile devlet ile partinin karıştırılması gerektiğine dikkat çekiyor. Aynı yıl (1919) yapılan parti kongresinde şöyle diyor:

"Parti kolektiflerinin (guruplarının) işlevleri ile yönetim organlarının, yani Sovyetlerin işlevleri hiçbir şekilde birbirine karıştırılmamalıdır. ... Parti, kararlarını, Sovyet organları yoluyla, Sovyet Anayasası çerçevesinde uygulamalıdır. Parti Sovyetlerin yerine geçmeye değil, onların faaliyetlerine yol göstermeye çalışır." (Lenin, "8. Parti Kongresi Belgeleri", *agy*, İng. basım, c.29)

Buna rağmen, tek partililik döneminde bir takım açmazlardan, bile bile diyebileceğimiz bir şekilde, farklı çözümlerle çıkılıyor. En başta tek partili sistemin sonucu olan devlet-parti örgütlenmesinin karışmasından kurtulmak için, işçi ve emekçileri aynı zamanda uzmanlık dalında yetkinleştirmeye de yarayacak olan, devlet işlerine daha çok katmaya çalışma, karşı-devrimcilerin boş durmaması nedeniyle geriyi kayıyor. Devlet ile parti çakışması artıyor.

Sovyet tarihinde önemli bir dönem olan NEP döneminde ise Lenin, açıkça devlet organları ile parti organlarını karıştırmaktan söz ediyor. İlk işçi devletinde bir model arayışı içindeler. Devlet, Lenin'in deyimleriyle sefil denilmese de üzücü bir durumda. Lenin, ilk defa böyle bir deneyin olması nedeniyle çeşitli yolları denediklerini ama buna bir son vermek gerektiğini, "her saat açıkladığımız, her dakika kabul ettiğimiz ve sonradan da her saniye zayıflığını, tutarsız ve anlaşılabilir niteliğini kanıtladığımız ileri adımları sağlamlaştırmak zorundayız" diyerek kurumların karıştırılmasını öneriyor.

Lenin, o günün koşullarında karşılaştıkları en büyük sorunun, "kapitalist ülkeler sosyalizme doğru gelişimlerini tamamlayıncaya kadar dayanıp dayanamayacakları" olduğunu söylüyor. 1923 yılında yazdığı "Az Olsun, Temiz Olsun" makalesinde devlet kurumları ile parti kurumlarının karışmasını öneriyor.

"Gerçekten sosyalist, sovyetik tip-teki bir devletin kurulması için gerekli unsurların az olduğuna" (Lenin, *agy*, c.33, s.488) dikkat çekiyor. Bu aygıtın kurulması için ellerinde varolan unsurları şöyle açıklıyor:

"Birincisi, sosyalizm mücadelesine dalmış olan işçilerdir. Bu unsurlar yeteri kadar eğitilmemişlerdir. Onlar bize daha iyi bir aygıt kurmak istemektedirler ama nasıl yapacaklarını bilmiyorlar. Böyle bir aygıtı kuramazlar. Bunun için gerekli kültür henüz geliştirmiş değiller ve gerekli olan şey kültürdür... İkincisi, bilgi, öğretim ve eğitim öğelerine sahibiz ama bunlar, diğer bütün ülkelerle karşılaştırıldığında gülünç derecede yetersizdir."

"Devlet aygıtını yenilemek için ne pahasına olursa olsun, ilk önce öğrenmeye başlamamız, ikinci olarak öğrenmeye başlamamız ve üçüncü olarak yine öğrenmeye başlamamız gerekiyor..." (Lenin, *agy*, c.33, s.488)

1923 Rusya'sında yılların alışkanlığı ile ustalaşmış eski kapitalist unsurlardan devlet kademelerinde yararlanılıyor. Öğrenmenin o kadar altı çiziliyor ki, ileri kapitalist ülkelere özellikle Amerika'ya, İngiltere'ye bu

TABLO
SOVYETLER'DE BOLŞEVİKLERİN GÜCÜ

Sovyetlerin Tüm Rusya Kongreleri	Delege Sayısı	Bolşevik Sayısı	Bolşevikler'in % oranı
Birinci(3 Haziran 1917)	790	103	13
İkinci (25 Ekim 1917)	675	343	51
Üçüncü (10 Ocak 1918)	710	434	61
Dördüncü (14 Mart 1918)	1232	795	64
Beşinci (4 Temmuz 1918)	1164	773	66

Tablo: Lenin, *Proletarya İhtilali ve Dönek Kautsky*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s. 148)

sorunu araştırmak üzere kalifiye işçilerin gönderilmesi planlanıyor. İşte böyle koşullarda devlet ile parti iyice çakışıyor. Örneğin Lenin, İşçi ve Köylü Müfettişliği Halk Komiserliği'nin, bu devlet organının yetkilerinin artırılmasını ve partiyle birleştirilmesini öneriyor.

"Ama bu, gerçekten yaptığımız işin yararına ise niçin ikisini birleştirmeyelim? Böyle bir birleştirmenin henüz başlangıçta gerçekleştirildiği Dış İlişkiler Halk Komiserliği'nde çok yararlı olduğunu görmedik mi? Politbüro, parti görüş açısından hareket ederek, yabancı güçlerin daha saygısızca bir terim kullanmayacak olursak, hilekarca 'hareketler'ini önceden önlemek için bizim karşılıklı olarak yapmamız gereken 'hareketler'le ilgili önemli ve önemsiz birçok sorunu tartışmıyor. Bir sovyet kurumu ile bir parti kurumunun bu esnek birleşmesi, politikamızda çok büyük güç kaynağı değil midir? ... İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin işlevleri devlet aygıtımızı tüm olarak içine almaktadır ve eylemleri ise hiç istinasız olarak, yerel, merkezi, ticari, tamamen yönetsel, eğitimsel, arşiv, tiyatro ile ilgili vb. — kısacası hiç istinasız olarak tek tek ve bütün devlet kurumunu etkileyecektir."

Böyle birleşmeye engel görmediğini yeniden söyledikten sonra şöyle diyor:

"Daha ötesi var: Kanımca, böyle bir birleşme işimizdeki başarının tek güvencesidir." (Lenin, *agy*, c.33, s.495-496)

Burada şu hassas noktayı unutmamak gerekir: Bu dönemde ve ondan sonra Stalin ile artarak giden bu anlayış Marksizmin özünü, Lenin'in düşüncelerinin özünü istediği şeyler değildi. Orada ortaya çıkan kurumlar "çıplak diktatörlük"tü. Yaşamın zorladığı kurumlardı. Bunlardan kolayca kalkarak, Lenin yanlıştı, Stalin yanlıştı gibi genellemelere gitmemek gerekir. Yalnız, getirilmesi gereken eleştiri, zamanı geldiğinde değişmesi için çaba harcanmadığıdır. Bunu belirtmek, ama işin nesnellliğini de gözden kaçırmamak gerekir. Aksi durumda, vur Stalin'e, olmadı vur Lenin'e, buradan bir yere gidilmez. Çünkü, üstteki bölümlerde de gördük ki, o dönem gerçekten yaşamın dayattığı bir zorunluluk var. Stalin'in bu zorunlu dönemi genel, teorik bir çerçeveye sokmak gibi bir hata yapmasına rağmen, saldırı altındaki ilk işçi devletine de olağanüstü katkıları oluyor. Onun da yaptıklarının nesnel sürecin dışında olmadığını unutmamak gerekir.

Yine de, zamanı geldiğinde yapılması gereken yapılmayarak, delik giderek büyüdü ve koca hatalar ortaya çıktı. Tek partili sistemin sonucu olan devlet-parti kaynaşmasını engellemek için de çok partili sisteme geçilmesi gerekirken, Stalin'den başlayarak "sınıflar kalmadı" teması işlendi, dolayısıyla çok partiye ihtiyaç olmadığı sonucuna varıldı. Ve bu, "sosyalizmin modeli" olarak algılandı.

Stalin, 1936 Anayasası için yapılan tartışmalarda şöyle diyor:

"SSCB'de yalnızca iki sınıf vardır artık, işçiler ve köylüler. Bunların çıkarları birbirine düşman olmak şöyle dursun, tam tersine dostluğa dayanır. Dolayısıyla, SSCB'de birçok partiye yer yoktur, ne de parti özgürlüklerine. SSCB'de yalnız bir

tek partiye yer vardır, Komünist Partisine." (Stalin, *Leninizmin Sorunları*, Sol Yayınları, s.638)

1978 yılında basılan *SBKP Deneyimi ve Devrimci Teori* adlı kitapta şöyle diyorlar:

"Sovyet toplumunda ne çok partili bir sistemin, ne de komünist partisi içinde bir bölünmenin sosyal zemini vardır." (*SBKP Deneyimi ve Devrimci Teori*, Konuk Yayınları, s.223)

Oraları gören yoldaşların anlattığı güzel bir karikatür vardı. 1970'li yıllarda Sovyetler'de çıkan bir mizah dergisi, kafa ile kol emeği arasındaki farkların gelecek 10 yıl içinde kalmayacağını söyleyen yönetime karşı şöyle bir karikatür yayınlıyor: Güzel bir apartman, arka bahçesi ufak ufak parsellere ayrılmış, içlerinde birer de inek. Altındaki yazı, "kırla kent arasındaki farkı kaldırdık!"

Yaşamın kendisi herşeyi en açık şekilde gösteren aynadır. Bugün Sovyetler Birliği'nin geldiği içler açısı durum bu değerlendirmelerin yanlışlığını gösterdi. Sınıf farklılıklarını küçümsediler. Bu "sosyal zemin", kapitalist sınıfa dönüşmek için ağız sulanan bürokrasinin sözcüsü Gorbaçov'ün doğurdu. Şimdi kapitalist sınıfın gelişip, güçlenmesi için planlar yapıyorlar.

Şimdi yönetim, sınıfların sözcülerine söz hakkı verilmesini, çok partililiği kabul ediyor. Ancak vardıkları çok partililik, sosyalizmdeki çok partililik değildir, burjuva çok partililiğidir.

Sosyalizmde anayasa nedir?

Genel olarak anayasa, devletin varoluş ve işleyiş biçiminin temel belgesidir. Toplumda varolan sınıf güçlerinin mevzilenmesini, güç dengesini gösterir. O yüzden önerdiği kurumlaşma ve işleyişleri ile önemli bir yeri vardır.

Sovyetler Birliği'nde anayasa, giderek artan bir şekilde devletin, toplumun siyasal gerçeklerini yansıtmayan, yaşamda işleyen kuralların yer almadığı, bu anlamda da bir "kağıt parçası" durumuna gelmiştir. Parti devletin işlerini yapar, partinin kararı olmadan birşey uygulamaya girmez.

Yürükoğlu yoldaş, *Faşizmin Çözülüşü* kitabında anayasanın anlamına değinirken şöyle yazmıştır:

"Anayasa kavramı içine girebilecek çeşitten anayasalar da ikiye ayrılır: *Normatif* anayasa (toplum yaşamında keskin uyulan) ve *nominal* anayasa (ki bizce Sovyet anayasası da bu çeşittendir).

"Anayasanın nominal olduğu yerde, iktidarın gerçekte nasıl işlediğinin ilkelere gösteren belgeyi başka bir yerde, Sovyet örneğinde parti tüzüğünde buluruz." (R. Yürükoğlu, *Faşizmin Çözülüşü*, s.71)

Nitekim Sovyetler Birliği bunun böyle olduğunu, toplumun yönetici gücünün parti olduğunu anayasa maddesi yaparak da belgelemiştir. Anayasa, sınıfların mevzilenmesini değil, partinin mevzilenmesini anlatmış, dolayısıyla halkın demokratik hakları yer almamış, aldığı kadarıyla da Merkez Komitesi'nin kararlarına tabi olarak uygulanmıştır.

Şimdi, anayasanın toplumu yansıtmadığını, bunu değiştirmek gerektiğini söylüyorlar. Kapitalizmi geri

getirme çabalarında, yeni düzenin işleyiş kurallarını belgelemesi açısından anayasaya olan gereksinim artacaktır.

Parti kavgada yöneticidir

Partinin yöneticiliğinden ne anladığımızı, bunun anayasaya madde olarak konulma sürecine biraz daha yakından bakalım.

1918'de çıkan, Sovyet örgütlenmesini anlatan ilk anayasada bu ibare yoktu. İlk anayasa devrimden sonraki güç dengelerinin çok çabuk değiştiği dönemde (Brest-Litovsk krizinin patlak verdiği, başkent Petrograd'dan Moskova'ya taşındığı dönem) olmasına rağmen, toplum çapında Sovyetlerin bugün sahip olduğu anayasadan daha anlamlı yere sahipti.

Anayasa'da en yüce otorite, partinin değil, Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nin, kongreler arası dönemde de Tüm Rusya Merkez Yürütme Bürosu'nundu.

Parti, öncü gücü. Bu yüzden partinin görevi, Sovyetlerin faaliyetlerini yönetmekti, Sovyetlerin yerini almak değildi. Bundan dolayı devletin işleme belgesi olan anayasaya partinin rolü konmamıştı.

Ancak özellikle 1921'den sonra yaşamda bu maddelerin uygulanması geri kaydı. Lenin, 11. Kongre'de, Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi yerine, sürekli Politbüro'ya başvurulduğundan, bunu değiştirmek gerektiğinden, Sovyet Kongresi'nin yetkilerini artırmak gerektiğinden söz etti. Merkezi otorite Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nden çok, Halk Komiserleri Konseyi'nde idi. Yetkiler yerel Sovyetlerden çok, il, ilçe kongreleri tarafından seçilen yürütme komitelerininindi. (Amerikalı tarihçilerin araştırmalarına göre, 1917-1921 arasında Halk Komiserleri Konseyi'nin çıkardığı kararname sayısı 1615, Yürütme Komitesi'nin çıkardığı kararname sayısı ise 375'tir.)

1923'e gelindiğinde ise, devlet-parti örgütlenmesi çakışması sonucu anayasanın o maddesinin işlevsizliği iyice arttı. Toplumda en yüce otorite partiye geçti.

Stalin, *Leninizmin Sorunları* kitabında Lenin'den şöyle bir alıntı yapıyor:

"Sovyetlerin 'yetkileri' ile partinin 'yetkilerinin' birbiri içinde erimesine engel olamayız. Bunlar bizimle kaynaşmıştır ve böyle kalacaktır." (Aktaran Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s.57)

Burada bir parantez açalım. Alıntıda "böyle kalacaktır" cümlesi önemli bir cümle olarak duruyor. Lenin'in o dönem yazdığı yazılarda durumun böyle olduğunu açık anlatımı sürekli var. Ama biz, bakabildiğimiz kadarıyla Lenin'de "böyle kalacaktır" yollu bir formülasyona raslamadık. Varsa bile hangi çerçeveye içinde söylenmiştir bilmiyoruz ama iki şey açıktır. Birincisi, üstteki bölümlerde de gördüğümüz gibi, Lenin o dönemin koşullarını hesaba katarak kaynaşmayı açıkça savunuyor ama bundan rahatsızlığını da açıkça söylüyor. İkincisi ise, Stalin o noktada da durmamış, anlayışı genelleştirmiş, "teorikleştirmiştir." Dolayısıyla anayasa yaşamdan biraz daha kopmuştur.

1924 II. Sovyet Anayasası'nda da bu konuda bir değişiklik olmadı. 1936'da Stalin'in hazırladığı III. Ana-

yasa ile hata başladı. Partinin yönetici rolü yasaların yasasına konuldu. (Anayasanın 126. maddesi) Gerçi Stalin yazılarında devlet ile partiyi özdeş görmediğini sayfalarda belirtiyor ama bu maddenin anayasada yer alması devlet-parti çakışmasını engelleyecek olan, halkın devlet işlerine aktif katılımının sağlanmasına yardımcı olmuyordu. Ancak, özellikle bu anlayıştan kaynaklanan eksiklikleri taşımasına rağmen, III. Anayasa da Brejnev'in anayasası gibi varolan durumdan tamamen kopmamıştı.

1977 Brejnev anayasası ile bu madde biraz daha ilerledi: Anayasada, "partinin, tüm Sovyet toplumunun yol göstericisi ve yöneticisi" olduğu yer aldı (6. madde).

Komünist partisinin öncülüğü olmadan sosyalizmden komünizmin üst aşamasına geçilemeyeceği doğrudur. Ama bu öncülük yasa zoruyla kazanılmaz. Komünist partisinin öncü, yönlendirici rolü, kavga içinde kazanılır, yığınların gönlüne girilerek kazanılır. Yani gerçekten öncülük etmeye kazanılır. Her türlü zor koşullara rağmen, parti gerçekten Sovyet işçisinin, köylüsünün gönlündeydi, öncülüğü yasaya koymaya hiç de gerek yoktu. Ama parti içindeki sapmalar giderek arttıkça (ki bunda tek partililiğin etkisi büyüktür), partiye işçi sınıfının ve emekçilerin arası açıldıkça, bu rol geriye kaydı. Sonunda yasadaki anlamı, yalnızca güvence altına alınan dayatma oldu.

İşçi devletinde yasama-yürütme nasıl çalışır?

Önce işçi devletini ve dolayısıyla partinin yasama-yürütme karşısındaki yerini tam anlamak için Marks'ın ünlü sözünü alalım:

"Komün, parlamenter değil, aynı zamanda hem yürütücü, hem yasamacı, çalışan bir organ olmak zorundaydı." (Marks, *Seçme Yapıtlar*, İng. basım, 3 ciltlik, c.2, s.220, abç)

Bir de şu alıntıyı ekleyelim:

"Parlamentarizm, tartışma ile yaşar. Nasıl olsun da tartışmayı yasaklasın? Burada her çıkar, her toplumsal kurum genel fikirlere dönüştürülür, fikirler olarak tartışılır... Platformdaki hatiplerin mücadelesi, basındaki kaleşörlerin mücadelesini uyandırır. Parlamentodaki tartışma kulübü, salonlardaki tartışma kulüpleriyle zorunlu olarak tamamlanır. Sürekli olarak kamuoyuna seslenen temsilciler, kamuoyuna, gerçek düşüncelerini dilekçelerle dile getirme hakkı verirler. Parlamenter rejim, herşeyi çoğunlukların kararına bırakır. Nasıl olacak da, parlamentonun dışındaki büyük çoğunluklar karar vermek istemeyecek? Devletin tepesinde keman çaldığınız zaman, aşağıdakilerden dans etmelerinden başka ne beklenir?" (Marks, *agy*, c.1, s. 436)

Marks'ın konuyla ilgili yazılarından çıkan ilk fikir şudur: Burjuva düzende, yaşamayı temsil eden parlamento ölü bir organdır. Yasama organına seçimle gelmiş delegeler parlamentoda görevlik yaparken, yürütme kendi işini başka yerlerde götürmektedir. Hedef, yasama organını tartışma kulübü olmaktan çıkarmaktır.

Marks'ın burjuva parlamentosuna itirazı (ve bu itirazlardan işçi devletin nasıl örgütlenmesi gerektiği üzerine düşüncesi ortaya çıkar) iki

noktada oluyor:

1. Egemenliği temsil eden yasama organı, tartışma kulübü olmuştur. Yürütme yasamayı yutmuştur. Fiili kuvvetler ordu, polis vb. herşey yürütmenin elinin altında toplanmıştır.

2. Parlamento çoğunluk esasına göre çalışır ama ülke nüfusunun isteklerini, düşüncelerini parlamentodaki yalnızca 300-400 kişi temsil edemez.

Marks, Komün deneyinden sonuçlar çıkardı. Her adımda yasama etkin olacak, yasamanın da üzerinde halk etkin olacak. Yasama kapitalizmdeki gibi bir tartışma kulübü olmaktan çıkacak. Kanunların uygulanmasını denetleyecek. Marks'ın koyduğu, "yasama-yürütmenin aynı organda kaynaşması" böyledir. Bunu başka türlü anlamak, Marks'ın koyuşunu sözlük anlamıyla sınırlamak olur.

Marks'ın anlatmak istediği, kapitalizmde yasamanın üstünlüğü diye birşey yoktur. Lafta üstünlüğünden söz edilir. O, bir tartışma kulübüdür. Bu değiştirilmelidir. Yürütme yasamaya bağımlı kılacak bir model.

Marks'ın ikinci olarak istediği parlamenter demokrasinin taşıdığı zaafi aşmaktır. Parlamente 300-400 tane insan seçiliyor ve halk yürütme yetkilerini bu insanlara belli bir süre için devrediyor. Bunların yaptığı herşey "halkın kendisini idaresi" anlamına geliyor. Peki, bu 300 kişinin dışındaki milyonlar niçin kendilerini ilgilendiren konularda karar vermek istemesin? Tarihsel gelişme içinde seçim ilkesinin gelmesi gelişmedir. Krallıkla karşılaştırılırsa burjuva parlamentosu iyi birşeydir, ama gidilecek yola bakıldığında sınırlıdır. Neden halkın kendisi karar vermesin? Bunu söylüyor Marks. Yasamayı da sokaktaki halka bağımlı kılacak bir model.

Ve bu iki itiraz noktasına önlemler geliyor:

1. Yasama organı oyuncak olmaktan çıkarılmalıdır. Yasamayı erkin kaynağı olarak gerçekten çalıştırmak gerekir.

2. Devlet işlerini, seçimle de gelmiş olsa yalnızca 300-400 kişi değil, halkın gerçekten çoğunluğu yönlendirmelidir. (Ki buna en somut önlem, yine Komün'ün bir kazanımı olarak halkın seçimle gelmiş delegeleri geri çağırma hakkına sahip olmasıdır ve yargıçların, üst bürokratların seçimle gelmeleridir.)

Yasama-yürütme birlikteliği, evet Paris belediyesinde sözcük anlamıyla da tek bir organda toplanmıştır ama bu, *küçük belediyede, kısa bir süre için ve iç savaş koşullarında* uygulanmış bir somut biçimdir. Devrimci pratik daha çok somut biçimler de yaratır. Somut biçimlere fazlaca takılmadan fikrin özü, yasamanın gerçekten çalışan, aktif, denetleyici, üstün organ olması, onun da üzerinde aktif, sürekli karar oluşturan halkın varolmasıdır.

Bir ülkede Marks'ın dediği özün uygulanabilmesi için bir takım mekanizmalar gerekir. Farklı uzmanlık dalları olan iki organın çalışması da farklıdır. Toplumdaki sınıf ve tabakaların partiler aracılığıyla duygularını, isteklerini yansıtan, sürekli çalışan yasama organı ve seçimleri, en güçlü partinin kurduğu, sürekli çalışan bir yürütme organı olması gerekir. Önemli olan yasamanın yürütme önünde üstünlüğünü ve halkın da yasama önünde üstün-

lüğünü, dört yılda bir seçimle değil, sürekli olarak sağlayabilmektir. Bunun için de, bizim deyimimizle *aktif yığın demokrasisinin* işletilmesi gerekir.

Halkın dolaysız olarak yönetimde söz sahibi olması ancak bu çerçeveye gerçekleşebilir.

Sovyetler Birliği'nde yasama-yürütmenin yeri nasıldır?

Sovyetler Birliği örneğine gelirsek. İlk yıllarda işçi devletini çalıştırma zorlukları vardı ama yasama açısından bakarsak, organ çalışıyor, ülkenin genelini ilgilendiren konular tartışılıyor, karar alınıyordu. Çünkü çok partililik vardı. Daha sonra tek partili sisteme geçilmesiyle, giderek, yürütmenin alıp başını gitmesi engellenemedi, yasamanın yürütme karşısında fonksiyonu kalmadı. Bir de yasayla yönetici gücün parti olduğu dayatılınca, yasalarda "Sovyetler en yüce otorite" olmasına rağmen, yaşamda devletin yürütme organı parti oldu. Yürütmeye bağlı, hem de yalnızca parti otoritesine bağlı yasama-yürütme birlikteliği doğdu.

Tek partili düzen böyle olur. Tek parti devlete hakim, meclise hakim, güç partinin merkez komitesinin elinde toplandı. Yasama en yüksek organ olacakken, yılda iki defa toplanan bir kurul oldu. Yürütme de devletin organı, örneğin bakanlar kurulu falan değil, partinin merkez komitesi oldu. İyice çarpık bir örgütlenme çıktı. Ve bununla da övünüyorlardı. Bir örnek olsun diye A.Laşin'in *Sosyalizm ve Devlet* kitabından bir cümle alalım:

"Yönetim kadrolarının seçimi, atanması ve eğitimi, partinin devlet kuruluşundaki öncülük rolünün çok temel ve somut belirtileridir." (A.Laşin, *Sosyalizm ve Devlet*, Konuk Yayınları, s.199)

Sonuç olarak, parti, az gelişmiş bir ülkede devletin hastalıklarını tedavi edemedi ve de kendisi bunlara battı. Yoksa, tek partili dönemin ardından, koşullar elverdiğinde çok partililiğe geçiş olabilirdi, olmalıydı.

İkincisi, Sovyetler Birliği'nde, Marks'ın yasamayı canlı bir organ tutmak için bir önlem olarak söylediği halkın devlet işlerine aktif katılımı hiç işlememiştir. Başlarda zorunluluktan dolayı iyi işlememişti, ki Lenin demokrasiyi çok zor işletebildiklerinden açıkça bahsediyordu. Sonraları ise, partinin Marksizm-Leninizmden giderek uzaklaşmasının sonucunda, aktif yığın demokrasisi hiç geliştirilmedi.

4. İki kafalı yaratığa panzehir: Aktif yığın demokrasisi

Buraya kadar söylediklerimizi özetleyebiliriz: Devlet ile parti özdeş değildir. Devlet ile parti birleştirildiğinde, bürokrasi çerçevesi içinde birleştirilmiş, yani parti bürokrasi içinde eritilmiş olur. Sınıf işin dışında kalır.

Devlete ve partiye olan ihtiyacın sürdüğü sosyalizmde, bu karışımı engellemenin *birinci* panzehiri, ülkede aktif yığın demokrasisini işletmektir.

Lenin şöyle diyor:

"Rusya halkının örgütsel deneyimi ne kadar az ise, yalnızca burjuva politika-

cılar ve yüksek bürokratlar tarafından değil, *halkın kendisi* tarafından örgütsel gelişmeye o kadar kararlılıkla devam etmeliyiz." (Lenin, *agy*, c.24, s.69)

Devletle parti kaynaşınca, yığınlar da seyirci sandalyesine oturuyor. Emredenler ve emir alanlar ayrımı devam edip gidiyor. Evet, işçi hangi ülkede olursa olsun, devleti yönetmeye, bu uzmanlık dalına yabancıdır ama işçinin-emekçinin "sınıf sezgisiyle devlet işlerine karışması" yöntemi ile bu sorunun üstünden gelinebilir.

Aktif yığın demokrasisinin önemini anlatan bir alıntı daha okuyalım:

"Diğer yaşamsal ve acil konu, devletin örgütlenmesi ve yönetimi sorunudur. Demokrasiyi örgütlemek yeterli değildir, demokrasi ilan etmek ve emretmek yeterli değildir. Uygulanması ile ilgili olarak temsili kurumlardaki halkın 'temsalcilerine' güvenmek de yeterli değildir. Demokrasi yukarıdan 'yönetim' olmaksızın, bürokrasi olmaksızın kitlelerin kendi inisiyatifleri ile, devlet faaliyetlerinin *bütün* alanlarına etkin katılımıyla aşağıdan, bir defada *kurulmalıdır*." (Lenin, "Köylü Milletvekilleri Kongresinde Konuşma", *Kitle İçinde Parti Çalışması*, Ser Yayınları, s.107)

Oysa Sovyetler'de partinin "öncülüğü" öyle bir hale gelmiş ki, partinin işi Sovyetlerin "günlük faaliyetlerinin örgütlenmesi" olmuş. Yani gerçekte parti devlete batıp öncülük yapmamış. "Parti, devlet aygıtı personelinin seçimini, yerleştirilmesini ve eğitimini yürütür, Sovyetlerin faaliyetleri ilgili sonucu belirleyici önemdeki sorunlar üzerine kararlar alır" olmuş! (A.Laşin, *agy*, s.177-178)

Devlet-parti karışımını engellemenin *ikinci* önemli panzehiri ise, çok partililiği uygulamaktır.

Partinin sağlığı, devletin sağlığı, dolayısıyla sistemin sağlığı için çok partililik gereklidir. Sosyalizmde, değişik sınıflar ve bunların değişik çıkarları sürmektedir. Bunların dile gelmesi gerekir. Kaldı ki yalnızca işçi sınıfının bile çeşitli katmanları vardır. Sosyalizm üzerine görüş söyleme hakkı ve olanağı yalnızca bir kanalda toplandığı zaman çok kötü sonuçlar çıkıyor. Şiyasette etkin olmak isteyen herkes, anti-komünist de olsa o tek partinin içine giriyor. Ondan sonra başla taşan suları engellemeye.

Bu deneyin, "*kapitalizme dönüş*"ü de taşıyan korkunç sonuçları olacağını yıllar önce açıklamış ve Sovyetler Birliği deneyinden ders almış komünistler olarak, mutlaka çok partililiğin uygulanması için daha şimdiden çalışmalıyız. Ancak tüm niyetimize, çabamıza rağmen, devrimden sonra biz de tek partili dönemle karşı karşıya kalabiliriz. Hatta öyle an olabilir ki, çıplak diktatörlük sosyalizmin çıkarını temsil edebilir. Ama bir an önce bu durumdan kurtulmaya çalışırız. Aktif yığın demokrasisini uygulamaya, işçi-emekçi halkı devlet işlerine acil ve mutlak olarak katmaya çalışırız.

İşçi devletinde yasamayı çalıştırmak gerekir. Yasama aktif, denetleyici üst organdır. Çıkarttığı kanunların uygulanmasını fiilen denetlemelidir. Bu yolla, kapitalist düzenin göstergesi olan yürütmenin fiili üstünlüğü kaldırılmalıdır.

Ama bu da yetmez, yasamanın da üstünde emekçi halk olmalıdır. Burada da yine karşımıza aktif yığın demok-

rasisi çıkıyor. Devlet geniş bir biçimde halkla döşenmelidir. Halk, yöneticileri seçebilmeli, en önemlisi seçtiği temsilcileri geri çağırma hakkına sahip olmalıdır. *Her düzeyde* halkı işin içine çekmek gerekir.

5. Son söz: Biz ne yapacağız?

Sosyalizmi ilerletecek olan devlet-parti karışımı değil, aktif yığın demokrasisidir. Öyle somut koşullar oluyor ki, bazen bu karışma sosyalizmi belli bir süre ilerletebiliyor da. Ancak uzun, hatta orta erimde, düzen oturdukça bu karışma yarar değil, zarar getirmeye başlıyor. Devrimimizi yaptığımızda yaşam nasıl gelişir bilinmez ama biz aktif yığın demokrasisini uygulamada kararlıyız. Programımızda da devlette ve şiyasal yaşamda demokrasinin ilkelerini koyan anayasamızı açıkça yazdık.

Sovyetler Birliği'nin bugünkü durumu nedeniyle dünyada estirilen gerici rüzgarından karamsarlığa kapılmış değiliz. Biliyoruz ki, Sovyetler Birliği'nde de işçiler, emekçiler bu gidişe sessiz kalmayacaklardır.

Son olarak, bir kez daha aktif yığın demokrasisinin önemine dikkat çekelim ve Yürükoğlu yoldaşımızın Kasım 1987'de *Leninist'e* verdiği röportajda getirdiği, parti-devlet karışımını engelleyecek olan aktif yığın demokrasisinin gereklerinden birkaçını yineleyelim:

"- Parti ve devletin tüm resmi ve gizli ayrıcalıkları kaldırılmalıdır. ... Tüm tepe yöneticilere (yüksek memurlara) yalnızca vasıflı işçi ücreti kadar ücret verilmelidir. Bürokrasiyi denetleyebilmede bu çok önemlidir.

"- Çalışma haftası 35 saat olmalıdır. "Eşit işe eşit ücret olmalıdır. Pratikte kadınlara aynı iş için hâlâ daha az ücret ödenmektedir.

"- Sovyetler Birliği'nde erkek şovenizmi çok yaygın. Buna karşı savaşım verilmelidir.

"- İşyeri kolektifleri menejerleri seçmek yerine, işyeri yönetimini üstlenmelidir.

"- Parçabaşı çalışma kaldırılmalıdır. "İşçi sınıfına grev hakkı tanınmalıdır.

"- Devlet ile menejerlerin çıkarları çalışan halkın çıkarları ile çelişirse sendikalar işçi sınıfının yanında durmalıdır.

"- Eğitim kurumlarında işçi sınıfı çocuklarına toplumdaki ağırlıkları kadar kontenjan tanınmalıdır. Özellikle yüksek eğitim kurumlarında işçi sınıfından ailelerin çocuklarının oranı çok düşüktür. Bürokrasinin çocukları yüksek öğrenim görür. Sonuçta bürokrasi kendi kendini üretir. Bu değişmelidir.

"- Tek parti sistemi kaldırılmalıdır. Çok partililiğe izin verilmelidir. Yalnızca komünist partisinin öncü rolünü benimseyenler vb. değil, gerçekten bağımsız partiler. Muhalefete tüm toplantı ve propaganda olanakları tanınmalıdır.

"- Sovyetler ülkedeki en tepe güç olmalıdır. Bunlara seçim özgür ve açık olmalıdır. Bu yolla partiyle devletin kaynaşması kaldırılmalıdır.

"- Devlet sırrı kavramı kaldırılmalıdır.

"Bu önlemler bizim anladığımız anlamda bir sosyalist sistem yaratır. Özgürlüğü ve çok partililiğiyle bu demokrasi, burjuva parlamenter sistem değildir. Parti diktatörlüğünü, kurmuş bir proletarya diktatörlüğü ile değiştirmektedir." (*İşçinin Sesi*, sayı:341)